

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 8/1 2019 s. 334-347, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

NURULLAH GENÇ'İN *gül ve ben* ADLI ŞİİR KİTABINDA GELENEĞİN MİRASI

Mehmet Şahin YAVUZER*

Geliş Tarihi: Ağustos, 2018

Kabul Tarihi: Ocak, 2019

Öz

Gelenek, bir milletin kültür birikiminin devingen döngüsüdür. Bütün medeniyetlerde var olan gelenek kavramı; sanatta, mimaride, teolojide, antropolojik unsurlarda ve özellikle edebiyatta kendisini gösterir. Dünya üzerindeki milletlerin edebiyatı, gelenekle yoğrulur ve günümüzdeki şeklini alır. Millî edebiyatlarda, halk edebiyatı ürünleriyle diğer yazılı edebî anlayışların birikimi olan gelenek, aynı şekilde Türk edebiyatına da yansır. Bu birikim, Türk edebiyatında divan edebiyatı ve halk edebiyatının ortak mirası olarak tanımlanabilir. Türk edebiyatında şairlerin birçoğu gelenekten etkilenirler. Bazı şairler geleneği reddedip bazıları destekler. Gelenekten etkilenme, savunma ya da ona karşı çıkma, izlerini yitirmeden günümüze kadar devam eder. Edebiyatımızda geleneğin etkisini yoğun bir şekilde gördüğümüz günümüz şairlerinden biri de Nurullah Genç'tir. Genç, hem halk edebiyatının masalsı unsurlarını hem de divan geleneğinin özü olan İslam estetiğini şiirlerine aktarır. Şairin bu sentezi en iyi tanımlayan kitabı da *gül ve ben*'dir. Onun şiirlerindeki geleneğe ait unsurları ortaya çıkarmak, günümüz şiirinin gelenekle olan bağına görmek açısından önem kazanır.

Anahtar Sözcükler: Nurullah Genç, gelenek, gül, şiir.

THE HERITAGE OF THE TRADITION AT THE POETRY BOOK OF NURULLAH GENÇ *gül ve ben*

Abstract

Tradition is a nation's movable circle of the accumulation of the culture. The concept of tradition which exists at all civilizations; shows itself at art, architecture, theology, anthropological elements and especially literature. The literature of the nations in all over the world has been blended with tradition and has taken its final shape. The tradition which at all national literatures is the accumulation of the folk literature works and the approaches of the other written forms, has shown itself in Turkish literature in the same way. In Turkish Literature it can be defined as the common heritage of the divan literature and folk literature. At Turkish literature all the poets have been effected by the tradition. Some poets have rejected it, some supported. Effecting by the tradition, supporting it or rejecting it has never lost its track but has continued so far. One of the today's poets whom we can see the effects of the tradition heavily is Nurullah Genç. Nurullah Genç has transferred both the fantastic elements of the folk literature and the Islam aesthetic which is the essence of divan literature into his poems. The best book which defines this synthesis is *gül ve ben*. By revealing the elements belonging to the tradition in these poems we believe that it will help us see the connection between today's poetry and the tradition.

Keywords: Nurullah Genç, tradition, rose, poem.

* Öğretmen; Millî Eğitim Bakanlığı, yavuzsahin853@gmail.com.

Giriş

Gelenek, bilinen bir kültürü yaşatma, devam ettirme anlamına gelmektedir. Her millet, her kavim kendine özgü bir yaratı ve ürün oluşturma özelliğine sahiptir. Bu ürünlerin bütünü geleneği oluşturmaktadır. Eliot, “...gelenek, hemen bir önceki neslin başarılarını eleştirmeksizin körü körüne taklit etmek anlamında kullanılacaksa, kesinlikle ondan kaçınılmalıdır... Geleneğe sahip olmak için önce ‘tarih şuuru’ geliştirmeye ihtiyaç vardır.” (Eliot, 1990, s. 2) ifadeleriyle geleneğin geçmişten gelen bir miras olduğunu ve eleştirel bir bakışla hareket edilmesi gerektiğini vurgular. Türk kültür geleneğinin bir araştırmacısı olan Baltacıoğlu geleneği “bitkiler için gövde biçimi, hayvanlar için belkemiği ve insanlar için mizaç neyse toplumlar için de gelenek odur.” (Ayvazoğlu, 1996, s. 301) sözleriyle açıklar. Gelenek; tarihi, teolojii, sosyal ve kültürel unsurları bir bütün olarak ele alıp geleceğe aktaran maddi ve manevi birikimlerin bütünüdür. Geleneğe aykırı bir duruş, onun özünü zedeler ve bir tepki oluşmasına sebep olur. Türk edebiyatında geleneği reddeden birçok şair ve edebiyat topluluğu meydana gelir. Mutlaka bunlara karşı bir tepki oluşur. Yapılan her türlü reddediş ve tahribe karşı gelenek, mutlaka bir savunma mekanizması geliştirir. Özellikle Tanzimat’tan sonra edebiyatımızda da başlayan Batılılaşma hareketi geleneği tartışma konusu yapar. Tartışmaların bir tarafında *reddi miras* anlayışı hâkimken diğer tarafında geleneği koruma ve istikrarlı bir şekilde devam ettirme anlayışı vardır. Ayvazoğlu, bu refleksi şöyle tarif eder: “Gelenek, kültürün kendini koruma refleksi ve varlığını sürekli bir yenileşme bilinciyle ‘hâl’de devam ettirmesidir” (Ayvazoğlu, 1996, s. 13).

Edebiyatımızdaki gelenek şairleri iki ana edebiyattan beslenir. Bunlardan birincisi divan edebiyatı, diğeri ise halk edebiyatıdır. İslam dinî anlayışından beslenen divan edebiyatının mistisizm yönü, gelenekçi şairler tarafından benimsenir ve eserlerinde bir aşk estetiği oluşturur. Gelenek mistisizmi farklı dönemlerde ortaya çıkmış ve sürekliliğini korumuştur. Günümüzde bu anlayışa örnek olarak Postmodernist yazarların eserlerini gösterebiliriz. Postmodernistler açısından gelenek; üslup, söyleyiş, ahenk, yapı, imge, mazmun gibi unsurların eserlerini zenginleştireceğine inanırlar.

Geleneğe yönelme bazen eskiye duyulan estetik özlem bazen de ideolojik amaç taşır. Özellikle milliyetçi ve sosyal gerçekçi şairler halk edebiyatına yönelirken, Türk - İslam sentezi ideolojisine bağlı olanlar divan edebiyatından beslenirler (Aydemir, 2014, s. 220).

Günümüzde bilinenin aksine gelenek sadece divan edebiyatının bir mahsulü değil aynı zamanda halk edebiyatı ürünlerinin de olduğu bir yaklaşımdır. Edebiyat tarihimizde gelenek, çeşitli dönemlerde sürekli bir tartışma içine sokulmuş, farklı edebî oluşumlar tarafından bir savunma ya da saldırı aracı olarak kullanılmıştır. Bu tartışmalarda bazen halk edebiyatı bazen de

divan edebiyatı hedef alınmıştır. Bütün bunların ışığında edebiyatımızdaki aydınların hepsi de bir şekilde ya divan edebiyatı ya halk edebiyatı ya da Batı edebiyatı geleneklerinden beslenmiş, eserlerini bu birikimle kaleme almışlardır. Gelenekten etkilenen günümüz şairleri de genellikle bu üç terkibi şiirlerinde barındırırlar. Bu şairlerden biri de Nurullah Genç'tir.

Günümüz şairleri arasında adından söz ettiren Nurullah Genç (1960) geleneği devam ettiren ender şairlerden biridir. Genç, divan şairleri ve Cumhuriyet Dönemi'ndeki geleneğe bağlı şairlerden izler taşımaktadır. Genç, divan şiiri mazmunlarını şiirlerine aksettirmenin yanında halk edebiyatı unsurlarından da faydalanır. Bu anlayış Yahya Kemal, Âsaf Halet, Ahmet Haşim de olduğu gibi onun şiirlerine de zenginlik katar. Türk - İslam sentezine bağlı olan okurların dikkatini çeken Genç, edebiyat çevrelerince gelenekçi bir şair olarak bilinir.

1. *gül ve ben*'de Türk - İslam Bağı

Nurullah Genç, şiirlerinde iki fikir merkezinden hareket eder. Birincisi İslam, ikincisi İslam'la tanışan Türk medeniyetleridir. Onun Türklük anlayışında, İslam'ın sancağını taşıyan ve bu uğurda tarihte mücadeleyi bırakmayan bir kadim geleneğin izleri vardır. Özellikle İslamiyet'le birleşen Türkler, İslam'ın koruyuculuğunu üstlenir ve onu yayarlar. Bu durum, Müslüman Türkler tarafından bir onur sayılır, bu onuru asırlarca taşırlar. Söz konusu anlayış, birçok aydınca kanıksanır ve onların şiirlerine yansır. 1900'lü yıllarda bu görüşün savunucusu olarak Mehmet Akif, Yahya Kemal, Necip Fazıl, Sezai Karakoç gibi şairler Türk - İslam anlayışını savunur ve şiirlerine aksettirirler. Genç'in şiirlerinde de özellikle Türklüğün ve İslam'ın terkihiyle hareket eden Selçuklu ve Osmanlı hükümdarlarının isimleri sıklıkla bulunur.

Genç'in şiir kitaplarının hepsinde İslam peygamberi Hz. Muhammed'in adı geçer. Bu anlayış, peygambere duyulan derin bir sevgiden kaynaklanmaktadır. *Gül ve Ben* adlı şiir kitabı tamamıyla peygamberimiz için kaleme alınan bir eserdir. Şair, peygamberin hayatını en ince ayrıntısına kadar inceler, şiirlerine siyere dayalı anılar yerleştirir. Bunun yanında, peygamber sevgisi ve İslam anlayışı ile Türk hükümdarlarını ve medeniyetinin bir bütünlüğünü ortaya koyar. Hz. Muhammed tarafından fethi müjdelenen İstanbul, Osmanlı Cihan Devleti hükümdarlarından Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilir. Nurullah Genç'in en çok yer verdiği hükümdar da Fatih'tir.

Bizanslı kızların avuçlarında
eriyip akıyor güllü kumrular
Fatih'in yanında Gülşah ve Çiçek
Fatih'in yanında yine Gülbahar
üzerine gül koklanmaz her gülün

dertlerine dermandır ter gülün
 misk ü amber kokulu, kâfur kokulu
 Nakkaş Sinan yine dokunduruyor
 gülü İstanbul'un dudaklarına
 gülün dudaklarına İstanbul'u
 ...” (Genç, 2005b, s. 20).

Şair, gelenekte peygamberi simgeleyen gülü, Fatih'in etrafında bir gül bahçesi olarak niteler. Ancak burada iki türlü anlam çıkarmak mümkündür. Birincisi; Fatih'in eşlerinden Gülşah, Gülbahar ve Çiçek adlı sultanları, ikincisi; bu isimlerin gülü hatırlatmasıdır. Müjdelenen komutan Fatih, peygamber için ulu bir komutandır. “İstanbul mutlaka feth edilecektir. Onu fetheden ne ulu bir komutan, onun askerleri ise ne güzel askerlerdir” (Hz. Muhammed) ifadeleri Fatih'in İslam dünyası için kıymetini arttırır. Fatih Sultan Mehmet'in her ismi geçtiğinde mutlaka peygamberimiz de akıllara gelir. Bunun bir örneğini de IV. yüzyılda yaşamış olan Nakkaş Sinan gösterir. Nakkaş Sinan, Gül Koklayan Fatih portresiyle Fatih'in peygamberimize bağlılığını ve özlemini gösterir. Şair Nurullah Genç, bu portreye de dikkatleri çeker. O, böylece Osmanlı tarihinin en önemli hükümdarlarından olan Fatih ile Hz. Muhammed arasındaki bağı, Türk - İslam arasındaki bağla özdeşleştirir.

Tablo 1: *Gül Koklayan Fatih*

Genç, *lâm* adlı şiirinde yine Türk - İslam sancağını taşıyan ve Osmanlının kurucusu olan Ertuğrul Gazi'yi şiirinin bir bölümüne taşır.

Ertuğrul Gazi'nin kabrinde hüznün
 mezar taşlarının gözleri dolu
 baharını alsa da ömrümüzün
 gülizar yapmalı şu İstanbul'u" (Genç, 2005b, s. 17).

Oğuzların Kayı boyundan gelen Ertuğrul Gazi Anadolu'yu yurt edinir ve İstanbul'a yakın bir yerde Osmanlı Devleti'nin tohumlarını atar. Şair, şiirinin bu bölümünde Ertuğrul Gazi ile İstanbul arasında bir bağ kurmaktadır. Ertuğrul Gazi, aynı zamanda Selçuklu Sultanı Alaâtin Keykubat'ın takdirini kazanan ve İslam'a bağlı olan bir beydir. Genç, İslam'la müsemma kıldığı Türk kültürünü bazı İslamiyet öncesi Türkçe kelimelerle şiirlerine yansıtır. Böylece İslam dinini ve Türk kültürünü bütünleştirme çabası içindedir. Şiirlerinde kullandığı; *Tanrı, başbuğ, ulu, Boğaç Han* gibi isim ve sözcükler İslam öncesi Türk medeniyetine aittir.

Ulu Tanrı, Ulu Sâhip, Ulu Râb
 Yardım eyle; ruhum harâb; ten harâb (Genç, 2005b, s. 35).

Ulu Tanrı ifadesi İslam öncesi Türklere ait bir tamlamadır. Tanrı sözcüğü geleneksel olarak muhafazakâr Anadolu insanı tarafından çokça kullanılmayıp tasvip edilmezse de şair bu ifadeyi kullanma yoluna gider. Bu ve buna benzer ifadeler Genç'in bu şiir kitabında sıklıkla görülmektedir. Dede Korkut hikâyelerinden biri olan Boğaç Han, şairin bir şiirinde yerini alır. Türklere ait bir masal dizisi olan Dede Korkut hikâyeleri, Boğaç Han hikâyesiyle cesaretin ve gücün sembolü niteliğindedir.

gülleri sürmeliydi yarasına Boğaç Han
 Çünkü gülün kılıcında kıvılcım
 Gelincikti, karanfildi, sümbüldü (Genç, 2005b, s. 13).

Boğaç Han, bu şiirde Türklüğü; güller ise İslamiyet'i temsil etmektedir. İkisinin ilişkisi şairin özlemidir. Nurullah Genç hem bu şiir kitabında hem de diğer şiir kitaplarında bilinen tarihi şahsiyetler ve zaferlerle Türk - İslam bağının gücüne işaret etmektedir. Bu bağlamda onun şiirlerini tarihi şiirler olarak da değerlendirmek mümkündür. Ramazan Korkmaz, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı* adlı çalışmasında *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri* ana başlıklardan birinin altında Genç'i *İslamcı Söylem* başlığı altında değerlendirir. Korkmaz, şair için:

"İslami söylemin önemli bir temsilcisidir. Divan ve hece şiiri estetiğiyle ördüğü imge dünyası, çok renkli ve özgündür. İlhamın gücüne inanan şairin şiirlerinde, İslami şiirin iki büyük öncüsü Necip Fazıl ve Sezai Karakoç'un bir hayli etkisi vardır. Fakat Nurullah Genç, bu etkileri, şair kimliğindeki özgün yaratıcılıkla aşarak sade ve duru bir yayla suyunu andıran kendi sesini bulmayı başarmıştır" (Korkmaz, 2014, s. 326) ifadelerini kullanır.

2. Mazmunlar Dünyası

Divan şiirinde dinî, tasavvufî ve mistik anlayış; soyut, manevî uygulamayı beraberinde getirir. Bu da beraberinde mazmunları doğurur. Mazmun, Osmanlıca Lügatı'nda “mana, kavram” (Develioğlu, 2003, s. 590) olarak geçer. Bu uygulamanın başında Divan şairlerinin kullandığı mazmunlar gelir. Mazmunlar geleneğin vazgeçilmez kalıplarıdır. Şiirde mana mazmunlarla zenginleşir, estetik bu kalıplarla oluşturulur. Mazmunlar dinin ve mistisizmin doğurduğu belli bir karşılığı olan kavramlardır. Pala'ya göre “Edebiyatta bazı özel kavram ve düşüncelerin ifadesinde kullanılan klişeleşmiş söz ve anlatıma denir” (Pala, 2014, s. 298). Divan geleneğini devam ettiren şairler özellikle mistisizmle yoğrulmuş mazmunları kullanırlar. Nurullah Genç de şiirlerini kaleme alırken mazmunları kullanır. O, aldığı edebî birikimlerin ışığında şiirlerini kâğıda aktarır. Mazmunlar da şairin edebî birikimleri arasında olan ve sürekli başvurduğu kaynaklardan biridir. İnceleyeceğimiz *gül ve ben* adlı şiir kitabında mazmunların yoğunluğu hemen göze çarpar. Genç'in bu kitabında tespit ettiğimiz: gül, bülbül, Hallac-ı Mansur, Zümürdüanka, semender gibi mazmunlardır.

2.1. *gül ve ben*'de Gül ile Bülbül

Divan edebiyatında en çok sözü edilen çiçek güldür. Özellikle sevgilinin yüzü ve yanağına benzetilir. Koku ve renk açısından ihtişamlı, daima tazedir. Bu çiçeği yetiştirmek çok zahmetli ve sabır gerektiren bir iştir. Gül, baharı temsil eder. Gelenekte bahar, gül mevsimi olarak aktarılır. Bunların yanında en çok kullanılan anlamından biri ise Hz. Muhammed'dir. Divan şiirinin çoğunda gül, Hz. peygamberi temsil eder (Pala, 2014, s.172).

Nurullah Genç, şiirlerinde gül metaforunu yoğunlukla kullanır. *Gül*, Divan edebiyatında somut kavramıyla kullanılmasının yanında sevgiliyi ve peygamberi tanımlar. Genç, *gül ve ben* kitabında gülü özellikle peygamberimize atfedilen anlamıyla kullanır. Şair, “lâm” adlı şiirde, asrısaaadet döneminde peygamberimizin veda haccını okuyup Mekke'den Medine'ye olan göçü sırasında ışıldayan bir güle benzetir.

gül devleti kuruldu veda tepelerinde
yer yüzünün tahtında ışıldayan hep güldü (Genç, 2005b, s. 13).

Macit, geleneğin divan şiiri ile ilişkisini şöyle tanımlar: “Gelenek, şiiri mevzu alan ve genellikle divan şiirini yeniden canlandırma hareketi olarak da okunabilir” (Macit, 1996a, s. 118). Genç'in divan şiirini yeniden canlandırma gibi bir amacı olmasa da peygamber sevdasını canlı tutmak gayesini güder. Peygambere duyulan özlem, övgü dolu sözleri beraberinde getirir. Peygambere yazılan bu sözler divan geleneğinden beslendiğinin bir göstergesidir. Özellikle

şairde bir Fuzûli etkisi de görmek mümkündür. Fuzûli'nin *Su Kaside*'si en bilinen örnekler arasındadır.

Suya virsün bâğ-bân gül-zârı zahmet çekmesün

Bir gül açılmaz yüzün tek virsemin gül-zâra su (Pala, 2014, s. 172).

Yukarıdaki beytin anlamı şöyledir: “Bahçıvan gül bahçesini sele versin, boşuna yorulmasın; çünkü bin gül bahçesine su verse de senin yüzün gibi gül açılmaz” (Pala, 2104, s. 172). Fuzuli'nin *Su Kaside*'si içerik olarak Genç'in Hz. Peygamber için yazdığı şiirlerden farklı sayılmaz. Nurullah Genç, *Güldeste* şiirinde peygamberi gül mestaneleriyle evreni etkileyip “en büyük gül”e benzetir.

gül sesleri geliyor; her yer dua ve niyaz

açtı gök kapısını yerde çiğ taneleri

adımları parıltı, alınları bembeyaz

dağılıyor evrene gülün mestaneleri

sen ki, en büyük GÜL'sün, en çok gülü seversin

söyle bahçıvanına bir gül de bana versin (Genç, 2005b: 13).

Gül ile beraber en çok kullanılan mazmun bülbüldür. “Gül ile bülbülün aşkı dillere destandır. Gül, bülbülün sevgilisidir. Âşık da sevgili denen gül karşısında şakıyıp duran bir bülbüldür. Gül ile bülbülün bu hikâyeleri İslam - Şark edebiyatlarını çok etkilemiştir. Hatta ‘Gül ü Bülbül’ adlı müstakil alegorik eserler bile yazılmıştır” (Pala, 2014, s. 172). *Gül ile bülbül* divan şiirinde de şairlerin vazgeçemediği mazmunlardır. Bu anlayışa Nâbi'nin ve Necatî'nin beyitlerini örnek verebiliriz.

Gonca gülsün gül açılısın cûy feryad eylesin

Sen sus ey bülbül biraz gülşende yarım söylesin (Nâbi)

Bülbüller öter şevk ile ezhar küşade

Peymane be-kef olsa nola yar küşade (Necatî)

Nurullah Genç, *elif* adlı şiirini bülbül üzerine yazar. Büyük bir mücadele içinde olan bülbül güle büyük özlem duymaktadır. Ancak bu zamanda (günümüzde) *naylon güller* arasında bir türlü bülbüle kavuşamamaktadır. Şair aslında bu şiirinde günümüz insanını bülbül, gülü ise peygamberimiz yerine koymaktadır.

hangi ürkek kavgada yaralandın yiğidim

seni bu şuh kafese hangi zalim el koydu

diyorsun: bir zamanlar gülşende bir bey idim

bu naylon çiçeklerin adını kim gül koydu (Genç, 2005b, s. 9)

Genç, *elif* adlı şiirinin son mısralarında Batının bizim üzerimizde bıraktığı olumsuz etkilere değinir. Yani Batı ile tanışmamız bizim hem peygamberle hem de geleneklerimizle bağımızı koparmıştır. Burada Batı ile tanışan Müslüman Türklerin durumunu gözler önüne sermektedir.

bir Latin çiçeğine aldandı bakışların
akreplere sevdalı neyin varsa dumanlı
nerede o her yanı gül kokan nakışların
nasıl bir afet ki bu, feryadın bile kanlı (Genç, 2005b, s. 13)

Şair, yukarıdaki hem yukarıdaki şiirden hem de kitabındaki diğer şiirlerden hareketle peygambere duyulan özlem ve kavuşamama duygusunu dile getirmektedir. Gül ile bülbül mazmunu da bu konuda bir araçtır. Bunu yaparken geleneğin onda bıraktığı izlerin birikimiyle şiirlerini kaleme alır.

2.2. Semenderin Yatağındaki Bülbül

Semender, “su kertenkelesi denilen bir nevi hayvandır. Cisminin iki tarafında su ifraz eden kesesi bulunan bu hayvan kıvılcımlı kül üstünde yürüyeceği tarafları sulayarak geçtiğinden yanmamış” (Onay, 1992, s. 369). Mitolojik bir hayvan figürü olan semender, birçok şiire konu edilir. Divan edebiyatında çok sık kullanılan mazmunlardan biridir. Semender, ateşte yanmayan bir kertenkele türü olarak bilinir. Tasavvufta özellikle aşığa benzetilir. Semender, ateşte yanmak isteyip yanarken acı çeken bir yaratıktır. Âşık da dünya hayatından ıstırap duyup aşk ile yanarken Allah’a kavuşmak ister. Divan şairleri aşğın sevgiliye olan duygusunu semendere benzeterek dile getirirler. Şeyh Galip’in semenderle ilgili beyti bilinen bir örnektir.

Gül âteş gülbün âteş gülşen âteş cûybâr âteş
Semender-tıynetân-ı aşka besdir lâlezâr âteş (Şeyh Gâlib)

Yukarıdaki beytin anlamı şöyledir: “Gül ateş, gülfidanı ateş, gül bahçesi ateş, nehirler ateş / Aşkın semender yaratılışındaki kişilerine lale bahçesi olarak ateş yeter” (Pala, 2104, s. 172). Divan edebiyatının en çok adı geçen şairlerinden biri olan Şeyh Gâlib, klasik şiir bağlamında *semender* mazmunu konusunda iyi bir örnek oluşturur. İkinci Yeni şairlerinden Sezai Karakoç da İslam dinine mistik bir ahenk katmak için semenderi kullanır.

Sen son iz, son işaretisin
Ateş yiyen, ateşin yiyemediği semenderden
Ateş büyüünü çözen sabır köprüsü peygamberden (Karakoç, 2017, s. 484).

Geleneğin mirasından yola çıkarak şiirlerini kaleme alan Nurullah Genç, semender mazmununu birçok şiirinde kullanır. Semenderi kendisine ya da aşığa benzetmekten çok, farklı

mazmunlara benzetir. *Hüznün Lâlesidir Dünya* adlı şiir kitabında semenderi Yavuz Sultan Süleyman'ın hastalığı olan şir-pençe hastalığına benzetir.

Benim de kervankıran düşmanım kelepçedir

Benim de içimdeki semender şir-pençedir (Genç, 2004a, s. 36).

Şair, *gül ve ben* adlı şiir kitabındaki *gül* adlı şiirinde kendisini semenderin yatağında yatan bülbüle benzetir.

yıllarca yatağında uyudum semenderin

çakallar yuvalandı bizim olan hana gül (Genç, 2005b, s. 39).

İstiare yoluyla yapılan benzetmede Müslümanlara yönelik bir mesaj söz konusudur. Şair, *çakallar* diyerek Batı medeniyetinin Türk - İslam medeniyeti üzerindeki bilinçli deformasyona atıfta bulunur. Türk - İslam medeniyeti içindeki toplumun Batı'nın kapitalist ve renkli yüzü karşısında kültürel etkisi Genç'in tepkisine sebep olur. İkinci mısraının sonunda ise *güle* bir seslenme söz konusudur. Buradaki gül sözcüğü ise peygamberi temsil etmektedir. Şair, kendisini bülbüle benzeterek semenderin yatağı sözcüğüyle de bulunduğu çaresizlikten yakınmaktadır.

2.3. Masalların Efsanevi Kuşları

Mitolojik varlıklar geleneksel motiflerin vazgeçilmeyen bir unsurudur. Hz. Musa zamanında geçtiği rivayet edilen Anka, cennet kuşuna benzer yeşil bir kuş olduğundan buna *Zümrüdüanka* adı verilir. İranlılarca üzerinde otuz kuştan birer renk ve alamet bulundurduğu için *Simurg* ya da *Sireng* denilmiştir.

Eski Türk şiirinde Anka kuşu, dünyadan vazgeçip Kaf dağının arkasına gitmiş, orada adeta bir inzivaya çekilmiştir. *Kanaatin ve istiğnanın sembolü* olmuştur. Tasavvufta adı olup kendi görünmeyen *Ankay-ı Muğrip* Allah'ı temsil etmektedir (Çetin, 2004, s. 83). Zümrüdüanka özellikle masalarda da adı geçen efsanevi bir kuştur. Zümrüdüanka veya Anka sürekli Kaf dağıyla adı anılır. Asla yere konmayan bir kuştur. Bazen de şiirlerde, bir yardım kuşu olarak kullanılır. Divan şiirinde Anka'nın kullanımının birçok örneği vardır.

İsmi var cismi veli nâ-peydâ

Kimyâ ile cihânda anka (Nâbi)

Bi-vücut olmak gibi yoktur cihanın rahatı

Gör ki simurgun ne damı var ne de sayyadı varn (Lâedri)

Nurullah Genç, gelenekten aldığı ilham ve masallara duyduğu hayranlıkla Zümrüdüanka'yı da diğer mazmunlar gibi şiirlerinde kullanmıştır. Şiirlerinde Zümrüdüanka mazmununu kullanan şair özgünlüğünden de ödün vermez. Şair, *gir bağuma* adlı şiirinde benzer

anamlarla anılan üç efsanevi kuşun adını beraber kullanır. Kendini güle benzeten şair adı geçen efsanevi kuşlarla konuşur.

bu kokudur kaknusu dirilten, küllerinde
zümrüdüanka bile simurg bile çaresiz
taşımak istiyorlar beni hayallerinde
diyorlar: ne yaparız biz bu dünyada sensiz (Genç, 2005a, s. 45).

Nurullah Genç, bu dörtlükte geçen üç kuş türünü benzer anlamlarda kullanır. Ancak Kaknusun hikâyesi biraz farklıdır:

Gayet büyük ve efsanevi bir kuştur. Rüzgâr estikçe çok delikli gagalarından çeşit çeşit sesler çıkarırmış. Çeşitli renk ve şekillerle süslü imiş. Gagasındaki 360 delik nedeniyle çıkardığı sesleri ile etrafında toplanan kuşları yiyerek geçinirmiş. Bir sene yaşadktan sonra çalı çırpı toplayıp üzerine çıkararak ötmeye başlamış. Ötüşü kendisini coşturunca kanatlarını çırpıya başlar, kanatlarının çıkardığı kıvılcımlardan otlar tutuşur ve birlikte parlak bir alevle yanarlarmış Geride kalan küllerinde bir yumurta ortaya çıkar ve yavru doğurmuş (Pala, 2014, s. 253).

Nurullah Genç, sadece *gül ve ben* adlı şiir kitabında değil, şiir kitaplarının hepsinde mutlaka Zümrüdüanka, Anka, Simurg ve Kaknus mazmununu kullanır. Gelenek anlayışından gelen bu uygulama şairin eserlerine zenginlik katar.

2.4. *gül ve ben*'de Hallac-ı Mansur Mazmunu

Hallac-ı Mansur, edebiyatta ismi çok sık geçen tasavvuf ehli bir sufidir. Abbasiler döneminde yaşayan Mansur'un hakkında birçok menkıbe dile getirilir. Onun günde bin rekât namaz kılan biri olduğu söylenir. Tasavvuf yolunu takip eden Mansur'un fenafillah mertebesine ulaştığı ve bunun sonuncunda *enel hak, ben hakkım, yani ben Allah'ım* dediği söylenir (Pala, 2014, s. 185). Bu sözden sonra Abbasi veziri Ebu Hamid'in emriyle ayaklarına bin değnek vurulur. El ve ayakları kesildikten sonra asılır. Vücudu yakılır, küllerinin Dicle Nehri'ne atıldığı söylenir (Onay, 1992, s. 283).

Mutasavvıflar tarafından Mansur, Allah dostu olarak ifade edilir. O, hak uğrunda işkenceyi ve asılmayı göze almış bir din kahramanıdır. Gelenek şiirinde de önemli bir yer teşkil eden bir mazmundur. Divan şairlerinin çoğu Mansur mazmununu konu edinirler. Onlara göre Mansur Allah aşığıdır, fenafillahla sevgiliye kavuşacaktır. Fatih, Hallac-ı Mansur'u konu edinirken onun haksız yere asıldığını ifade eder:

Demiş Mansur Ene'l-Hak güy olup bâlâ-yı dâr üzre
Kişi nâ-hak yere âlemde berdar olmasın yâ Râb (Avni)

Divan şairlerinden birçoğu Hallac-ı Mansur mazmununu kullanır. Gelenek, İslam'la örülü olup, mistik bir edebiyat anlayışını ortaya koyduğundan şairler bu mazmuna karşı derin saygı duymuş, şiirlerine yansıtılmışlardır.

Nurullah Genç, şiirlerinde tasavvuf unsuru olan mazmunları çok sık kullanır. Özellikle Cüneyd-i Bağdadi ve Hallac-ı Mansur mazmunları neredeyse bütün şiir kitaplarında yer edindir. Nurullah Genç, gençliğinde sürekli tasavvufla ilgilenir, sonraki dönemlerde bu kültür birikimini şiirlerine yansıtır.

hû çekiyor içimde Mevlâna bir semazen

lâlede imreniyor dertli Hallaca bazen (Genç, 2005a, s. 55).

Şair, güldeste adlı şiirinde edebiyatımızda tasavvufla özdeşleşen Mevlâna'yı, Mansur'la bir araya getirir. Biri *hû* çekip dönerek Allah'a yaklaşıyor, diğeri dert çekerek ulaşmak ister. Tasavvuf ehline göre Hakka kavuşmanın birkaç yolu vardır. Şair de yukarıdaki iki mısraıyla buna dikkat çeker. Ancak tasavvuf ehli hiç kimse Hallac-ı Mansur kadar eziyet görmemiştir.

3. *gül ve ben*'de Ahenk ve Şekil

Genç, şiirlerinde ahenk unsuruna çok önem verdiği, şiirlerdeki müzikaliteden anlaşılabilir. Onun şiirlerinin ustaca çalışılmış bir kalemin ürünü olduğu gözden kaçmaz. Şairin şiirlerinin derin bir kültür birikiminden ve İslami gelenekten geldiği açıktır. Özellikle şiirlerin tasavvuf mistisizmle yoğrulması da şiirlere ayrı bir okunma zevki duygusu katmaktadır. O, şiirde ahengi; nazım şekli, ölçü, aliterasyon, asonans gibi şiirin şeklini ilgilendiren unsurlarla sağlar. Gelenekten etkilenen Nurullah Genç, Divan edebiyatının nazım şekillerini *gül ve ben* adlı şiir kitabında kullanmaz. Şair, halk şiiri nazım şekillerini tercih eder. Halk şiiri nazım şekillerini asıllarına uygun bir şekilde kullanır. Onun bu kitapta yoğunlukta kullandığı kafiye şeması, *abab*'dir.

O'na git, O'nda tüket neyin varsa elinde

damla damla erisin bırak da kan bedeni

bir ıztırab akşamı ölsen bile yolunda

O'nun güzelliğinde görürsün Vâreden'i (Genç, 2005, s. 52).

Genç'in şiirlerinde hece ölçüsünü kullandığını görebilmekteyiz. Türk halk şiirinde parmak hesabı adıyla da bilinen hece ölçüsü hece sayısının belli bir düzene ve mısralardaki eşit hece sayısına dayanmaktadır. (Macit, 2004b, s. 169). Genç'te de *gül ve ben* adlı kitabında yoğunlukla 11 ve 14'lü hece ölçüsünü görmekteyiz. Şiirlerinin bir kısmını da serbest ölçüyle kaleme alır.

gül zindanı yapsalar vardığım her durağı

Bana bir gül delisi deseler de her akşam (Genç, 2005b, s. 54). 14'lü hece ölçüsü.

ey sineği kanadıyla uçuran

ey kulları sıratından geçiren (Genç, 2005b, s. 34). 11'lü hece ölçüsü.

Genç'in şiirlerinde ses ve kafiyelerin sitemli bir uyumu söz konusudur. Ses ahengi beraberinde, bir müzikaliteyi ortaya koyar. Bu ses uyumu, ölçü, kafiye mısralar arasında bir bağı koparmaz. Şiirlerinin tamamında bir kompozisyon ve tema bütünlüğü söz konusudur. Şairin, geniş tarihi ve dini bilgisi şiirlerine yansımış olup, belli bir kesime hitap ettiğini söyleyebiliriz. Şiirlerindeki metinlerarasılık tekniği de eserine bir zenginlik ve ahenk katmaktadır. Genç, hem şekil hem de muhteva yönünden geleneğin unsurlarını başarıyla şiirlerine aktarır.

Sonuç

Türk edebiyatının gelenek şiiri yüzyıllardır varlığını korumaktadır. Cumhuriyet'ten sonra da gelenek şiirinden etkilenen şairleri görmek mümkündür. Bu şairler bir mirasın temsilcileri gibidirler. Günümüzde de bu temsilcilerden biri Nurullah Genç'tir. Genç'in, geçmişinden aldığı birikimle geleneğe bağlı bir şair olduğunu görebiliriz. Onun şiirlerinde gelenek anlayışı daha çok dini ve tasavvufi mazmunlar üzerine kuruludur. Masalsı unsurlardan ve divan şiirinden etkilenen şair, eserlerini büyük bir titizlikle kaleme alır. Mazmunları ustalikle şiirlerine yansıtır. Şiirlerindeki gelenek anlayışı şekilden çok mazmunlar ve muhteva açısından kendisini hissettirir.

Genç'in şiirlerinde geleneğe bağlı olduğunu gösteren bir diğer unsur, Türk - İslam anlayışını benimsemesi ve bu argümanları şiirlerine yansıtmasıdır. Özellikle şairin İslamiyet'ten önceki Türk devletleri, Selçuklu ve Osmanlı hükümdarlarının isimlerini kullanması, bu isimleri İslam'la ve Hz. Peygamberle bütünleştirmesi Türk - İslam geleneğine sıkı bağından kaynaklanmaktadır.

Peygambere duyulan özlem, *şairin gül ve ben* kitabında göze çarpar. Bu özlem, kavuşamama hüznünü de beraberinde getirir. Genç'in bu kitabı tasavvuf anlayışının geleneğe bakışını da ortaya çıkarması bakımından önemlidir. Özellikle gül, semender, Zümrüdüanka, Hallac-ı Mansur gibi mazmunlar çile ve ıstırap çekmeleri yönünden ön plana çıkar. Nurullah Genç'in, şiirlerinde gelenek anlayışını devam ettirdiğinden özellikle Türk - İslam fikrine sahip kesimler için önemli bir yeri olduğu gözlenmektedir.

Kaynaklar

- Akkanat, C. (2012). *Gelenek ve ikinci yeni şiiri*. İstanbul: Okur Kitaplığı.
- Akün, Ö. F. (2014). Divan edebiyatı. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 9, 389-427.
- Araz, R. (2003). Müpteladır gemiler benim denizlerime. *Bizim Külliye- Üç Aylık Kültür ve Sanat Dergisi*, 15, 64-73.
- Aydemir, M. (2014). *Asaf Halet Çelebi'nin şiirlerinde geleneğin izleri*. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 3, 219-239.
- Ayvazoğlu, B. (1996). *Geleneğin direnişi*. İstanbul: Ötüken.
- Ayvazoğlu, B. (2000). *Aşk estetiği*. İstanbul: Ötüken.
- Bezirci, A. (2013). *İkinci yeni olayı*. İstanbul: Evrensel Basım.
- Çetin, N. 2004. *Yeni Türk şiirinde geleneğin izleri*. Ankara: Hece.
- Develioğlu, F. (2003). *Osmanlıca- Türkçe ansiklopedik lügat*. Ankara: Aydın.
- Eliot, T. S. (1990). *Edebiyat üzerine düşünceler*. (Çev. Prof. Dr. Sevim KANTARCIOĞLU). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Enginün, İ. (2005). *Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatı*. İstanbul: Dergâh.
- Genç N. (2004). *Müpteladır gemiler benim denizlerime*. İstanbul: Timaş.
- Genç N. (2005). *Gül ve ben*. İstanbul: Timaş.
- Karakoç, S. (2017). *Gün doğmadan*. İstanbul: Diriliş.
- Karataş, Ö. F. (2013, 6). Faruk Nafiz Çamlıbel'in şiirlerinde geleneğin tesiri. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 210-229.
- Korkmaz, R. (2014). *Yeni Türk edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker.
- Macit, M. (1996). *Gelenekten geleceğe*. İstanbul. Akçağ.
- Macit, M. (2004). *Edebiyat bilgi ve teorileri el kitabı*. Ankara: Grafiker.
- Onay, A. T. (1992). *Eski Türk edebiyatında mazmunlar*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Pala, İ. (2014). *Ansiklopedik divan şiirleri sözlüğü*. İstanbul: Kapı.
- Wellek, R. ve Warren, A. (2013). *Edebiyat teorisi*. İstanbul: Dergâh.

Extended Abstract

Tradition is the all accumulation of a nation coming from past. This concept reveals itself in numerous fields and one of them is literature. Tradition is all the features of classics product. It is possible to see the trace of tradition in novel, tale, and poem. The concept of tradition defenses itself with generations. In addition, tradition addresses next generations by enriching. One of the literature tradition types is poem.

Tradition poetry is the accumulation of poem perception coming from past in Turkish literature with content, form, figures of speech and poetic themes. It is accepted as a richness for literary environment. In Turkish literature, West poetry has been revealed as an alternative to adopted folk poetry and Divan poetry after Tanzimat period. Old poetry has been reduced in this respect so western poetics and content have reflected on poems. Republic period Turkish literature and western poetry have come into existence and have been strengthened. With the influence of west the poets influenced adversely and the poets necessarily affected by tradition. And then, it has been returned from this perception and

benefited from legacy of tradition. In addition, tradition poetry has been adopted and preserved by some environments. Tradition poetry and modern poetry have been gathered occasionally.

Tradition poetry has earned respect with Yahya Kemal one of the Republic Period poets and poets like Necip Fazıl, Asaf Halet, Sezai Karakoç have taken their rightful place in society. One of the poets among them is Nurullah Genç who is contemporary poets. The poet who published many poetry books and received several awards, has been known with “Yağmur” poem. The poem was awarded with TDV Naat-ı Şerif in 1990. In this study, we are going to find out the reflections of tradition in poet’s poetry book, “*Rose and I*”. Genç has written his poems inspiring from Turkish-Islamic tradition and adhered to this percept. So, Turkish civilization is as important as Islamic religion. The sense of rule and culture of Selcuks and Ottoman leading to Islam, parallel with poet’s poetry sense. He shows his loyalty to Turkish culture by using pure Turkish words, Turkish personalities and pre Islamic Turkish history in his poems. Besides he gives meaning to Turkish Islamic culture which is progressing together and interconnected with Turkish culture and he supports this perspective. It is often seen in his poems the conquest of Istanbul heraled in prophet’s hadith and Mehmet the conqueror. It creates the peak point of Turkish Islamic Civilization to mention Mehmet the conqueror. This is an ambition for a poet.

Nurullah Genç shows his deep love and longing to the Prophet Muhammed in his book *Rose and I*. According to him, the prophet comes out on the top than all of the people. This constitutes both the content and the shape of poet’s poetry. Thus, the poet reveals his own view about life. He likens himself to the nightingale and the prophet to the rose in this book. As a nightingale, he expresses all of joy, sadness, rebellion and regrets in himself to the rose. While doing this, the poet set out with poetic themes in tradition poetry. Rose and nightingale are important poetic theme to interpret his feelings. The rose, the symbol of the Prophet, and the person who loves him has been identified with the nightingale.

Salamander was another outstanding poetic theme with the rose and nightingale poetic theme in poet’s poetries. The salamander, a mythological species of lizard, is constantly used in tradition poetry. What The Ottoman sultans and Divan poets used, is a known poetic theme. This poetic theme, which was also used by the post- Republic poets, is also seen in Genç’s poems. Salamander is a kind of lizard which falls into fire but doesn’t burn. Especially, sufistic poets use this poetic theme because they also burn for Allah’s love. This yearning gives both pain and happiness to Allah’s lovers. We can summarize this situation with the phrase *to burn with love*.

Another poetic theme seen in the poet’s poems is the legendary birds in tales. Anka, Simurg and Kaknus, which belong to Eastern mythology, are also poetic themes used by Genç. These birds, like salamander, die in the fire and resuscitate in different forms. They symbolize the resuscitation in Islamic belief. Although there are minor differences in the resuscitation of these birds, they generally carry similar characteristics. These birds constitute indispensable poetic themes of tradition poetry. There is also the belief of resurgence in Islamic religion as well as in other all divine religions with this belief; these birds species related to resurgence are included in tradition poetry.

Hallac-ı Mansur’s poetic theme has been also used by Genç. This poetic theme is a personality used especially by Divan poets. Mansur, who lived in Baghdad and integrated with God, is someone known by the expression *Enel Hak*. Mansur, who was subjected to many tortures because of this expression, is also considered as a sacred figure in sufistic literature. Therefore, the poets who are influenced by tradition, use this poetic theme in their poems.

When looking at the Genç’s poems, the poem carries traces of tradition in terms of form and harmony. Although the poet was influenced by the divan poetry with the poetic theme, he used the syllabic meter as a measure and the folk poetry rhyme scheme. Besides it seems that he is meticulous in selection of rhyme and word.

The tradition, which is a legacy of Ottoman civilization, is a product of a concept completely integrated with Islam. Nurullah Genç, hasn’t fallen behind in reflecting not only pre Islamic Turkish tradition but also tradition in his poems. Genç’s wide imaginary world has been combined with his extensive historical knowledge and has presented original poems to the readers.